

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 เดือนตุลาคม ถึง ธันวาคม 2566

การรับฟังพยานหลักฐานในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

ADMISSIBILITY OF EVIDENCE IN THE ACCUSATORIAL SYSTEM AND INQUISITORIAL SYSTEM

อนันต์ เพียรวัฒนะกุลชัย

Anant Pianwattanakulchai

รองศาสตราจารย์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี,

e-Mail: Anan3250700105061@gmail.com (Corresponding Author)

Associate Professor, Master of Law Programs, Faculty of Law, Sripatum University

at Chonburi, e-Mail: Anan3250700105061@gmail.com (Corresponding Author)

(Received: 2022, September 10; Revised: 2023, July 27; Accepted: 2023, August 8)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาหลักการรับฟังพยานหลักฐานในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่าระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนของการพิจารณาคดีศาลประเทศไทยและต่างประเทศมีรูปแบบที่แตกต่างกันเพื่อประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยหลักการรับฟังพยานหลักฐานของศาลในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่าระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 68 ซึ่งบัญญัติคล้ายคลึงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยหลักการรับฟังพยานหลักฐานโดยเฉพาะพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องซึ่งกำหนดให้ศาลจะต้องรับฟังด้วยความระมัดระวัง ไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน เห็นว่าระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 68 ไม่สอดคล้องกับการรับฟังพยานหลักฐานในระบบไต่สวน เพราะเป็นระบบที่ให้อำนาจศาลในการรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง แม้จะเป็นการไต่สวนพยานหลักฐานที่มีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการ หรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ตาม เนื่องจากศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริงนอกเหนือจากผลของคำพิพากษา ซึ่งหลักการนี้สอดคล้องกับระบบการพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 27 ที่ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญอย่างกว้างขวางในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดได้

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 เดือนตุลาคม ถึง ธันวาคม 2566

จากการศึกษาข้อเสนอแนะว่าควรปรับปรุงระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 68 ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 27 เพราะเป็นศาลที่ใช้ระบบไต่สวนเช่นเดียวกัน

คำสำคัญ: การรับฟังพยานหลักฐาน, ระบบกล่าวหา, ระบบไต่สวน

ABSTRACT

This academic article aims to study the principles of hearing evidence in the accusation system and the inquiry system in order to compare the different forms of the accusation system and the inquiry system of courts in Thailand and other countries for the purpose of improving the law. On the principles of hearing evidence in courts in Thailand, it is found that Regulations at the General Assembly of Judges of the Supreme Administrative Court on Administrative Court Procedures, 2000, Article 68, which are similar to the Civil Procedure Code and Criminal Procedure Code on the principles of listening to evidence, especially the flawed evidence which requires the court to listen with caution, the evidence should not be believed alone to convict the defendant unless there is a strong reason. There are special circumstances of the case or other supporting evidence. It is of the opinion that Article 68 of the Rules of the General Assembly of Judges of the Supreme Administrative Court does not correspond with Administrative Court Procedures B.E. because it is a system that gives the courts the power to hear evidence widely even if it is an investigation of evidence that has errors deviating from the procedure, method or time frame specified by law. Since the court plays an important role in finding out the truth beyond the outcome of the verdict, this principle is consistent with the judicial system under Section 27 of the Organic Act on the Procedures of the Constitutional Court.

From the study, it is suggested that Article 68 of the Rules of the General Assembly of Judges of the Supreme Administrative Court on Administrative Court Procedure, 2000 should be revised.

Keywords: Admissibility of Evidence, Accusatorial System, Inquisitorial System

บทนำ

หลักทั่วไปเกี่ยวกับรูปแบบการพิจารณาคดีของศาล ระบบการพิจารณาพิพากษาคดีในศาล โดยทั่วไปแล้วจะพบว่าแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ คือวิธีพิจารณาคดีใน “ระบบกล่าวหา (Accusatorial System)” และวิธีพิจารณาคดีใน “ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)” ระบบการพิจารณาคดีของศาล ยุติธรรมจะเป็นระบบกล่าวหา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1) ส่วนศาลชั้นอุทธรณ์จะใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน ดังเช่น ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ (พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559 มาตรา 6) ส่วนวิธีพิจารณาคดีของศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นระบบไต่สวน (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 ข้อ 27) ซึ่งสาระสำคัญของวิธีพิจารณาคดีทั้งสองระบบนี้จะมีรูปแบบวิธีการและขอบเขตอำนาจของศาลในการแสวงหาพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงแห่งคดีที่แตกต่างกัน กล่าวคือระบบกล่าวหา (Accusatorial System) มีที่มาจากหลักการแก้แค้นทดแทน (กุลพล พลวัน, ออนไลน์, 2546) ระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย “ผู้เสียหายฟ้องผู้กระทำความผิดโดยรวบรวมพยานหลักฐานนำสืบความผิดของจำเลยในฐานะความผิดด้วยตัวเอง” โดยศาลวางตัวเป็นกลางและทำให้ทั้งสองฝ่ายต่อสู้คดีกันเอง (Trial by Battle) ศาลทำหน้าที่เป็นคนกลาง คู่ความแต่ละฝ่ายจึงต้องปกป้องรักษาผลประโยชน์ในการฟ้องและต่อสู้คดีด้วยตนเอง

สาระสำคัญในระบบกล่าวหา ระบบกล่าวหาจึงมีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง
2. ถือหลักสำคัญว่าโจทก์และจำเลยมีฐานะในศาลเท่าเทียมกัน
3. ศาลจะวางตนเป็นกลางโดยเคร่งครัด ควบคุมกระบวนการสืบพยานหลักฐานโดยให้ทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามกฎหมายลักษณะพยานโดยเคร่งครัดการปฏิบัติผิดหลักเกณฑ์อาจตกเป็นฝ่ายแพ้คดีได้ เช่น ป.วิ.แพ่ง ม. 84, 84/1
4. ศาลจะมีบทบาทค้นหาความจริงน้อยมาก เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่กรณีหรือคู่ความจะต้องแสวงหาพยานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง
5. คำพิพากษาและความจริงอาจจะไม่ตรงกันก็ได้

ในคดีแพ่งถือโดยเคร่งครัดว่าเป็น “สิทธิของคู่ความที่จะดำเนินคดีตามความประสงค์ของตนเอง” ศาลจะไม่เข้าไปแนะนำ แทรกแซง หรือชี้แนะ ยกเว้นคดีบางประเภทที่ให้อำนาจแก่ศาลในการเข้าไปค้นหาความจริงด้วย ได้แก่ คดีที่ไม่มีข้อพิพาท (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 188(2)) ให้อำนาจศาลในการเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นจำเป็น และวินิจฉัยชี้ขาดตามที่เห็นสมควรและยุติธรรมได้ เพราะเห็นว่าคดีไม่มีข้อพิพาทนั้นเป็นคดีที่มีผู้ร้องฝ่ายเดียวและเป็นคดีที่มีลักษณะกระทบต่อสิทธิของบุคคลในการเป็นบุคคลไร้ความสามารถ บุคคลเสมือนไร้ความสามารถ บุคคลสาบสูญ ผู้จัดการมรดก หรือการรับรองบุคคลให้

เป็นบุตร เป็นต้น ซึ่งคดีเหล่านี้มีผลกระทบต่อสถานภาพแห่งสิทธิของบุคคล กฎหมายจึงให้ศาลมีอำนาจในการที่จะเข้าไปค้นหาความจริงด้วย

ส่วนในคดีอาญาศาลมีส่วนซักถามพยานเพื่อความเป็นธรรมหรือคุ้มครองสิทธิของจำเลยได้ เพราะเป็นหน้าที่ของรัฐในการปราบปรามอาชญากรรม และมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังเช่นสิทธิที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาในเรื่อง การแจ้งสิทธิก่อนการจับกุม การสอบสวน การพิจารณาการสอบสวนเด็กที่จะต้องใช้รูปแบบการสอบสวนในสถานที่เฉพาะเพื่อให้เป็นไปตามปณิธานสากลว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก หน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดหาทนายความให้ ดังนั้นการดำเนินคดีต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของการพิจารณาและสืบพยาน โดยระบบนี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่ความแต่ละฝ่ายในการเสนอพยานหลักฐานของตน และศาลจะพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานของคู่ความ

สาระสำคัญในระบบไต่สวน (Inquisitorial System) เป็นระบบที่ไม่เน้นความเท่าเทียมของคู่ความอย่างระบบกล่าวหา ศาลไม่ได้ทำหน้าที่วางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด แต่จะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตัวเอง “ศาลจะมีบทบาทในฐานะผู้ค้นหาความจริง (Fact-Finder) ซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญของระบบนี้ เน้นเรื่องการค้นหาความจริงเป็นหลัก” เพราะผู้พิพากษาต้องวางตัวเป็นกลาง ดังนั้น กฎเกณฑ์ในการดำเนินคดี เช่น การสืบพยาน การดำเนินการต่าง ๆ ในศาลจึงยืดหยุ่นกว่าระบบกล่าวหา และคำพิพากษาสอดคล้องกับความเป็นจริง

ดังนั้นในบทความนี้จะทำการเปรียบเทียบหลักการรับฟังพยานหลักฐานในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนของศาลยุติธรรม ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างจากต้นแบบของระบบกฎหมายในศาลต่างประเทศอันจะเป็นแนวทางนำไปพัฒนาองค์ความรู้ในการปรับปรุงระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความที่เกี่ยวข้องกับการรับฟังพยานหลักฐานของศาลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการรับฟังพยานหลักฐานในศาลยุติธรรม ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาการรับฟังพยานหลักฐานระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในต่างประเทศ

หลักการรับฟังพยานหลักฐานของศาลยุติธรรม ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนเห็นว่าเมื่อใดที่คู่ความมีสถานะเท่าเทียมกันการใช้ระบบกล่าวหาจะเกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย เพราะเป็นเรื่องที่ต่างฝ่ายต่างต้องใช้สิทธิปกป้องรักษาสิทธิประโยชน์ของตนเอง แต่ถ้าฐานะของคู่ความไม่เท่ากันการใช้ระบบไต่สวนย่อมจะเหมาะสมและเป็นธรรมแก่คู่ความฝ่ายที่อยู่ในสถานะเสียเปรียบ ดังเช่นกรณีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างบริษัทผู้ประกอบการกับ

ผู้บริโภค หรือคดียุติที่ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายจากการประกอบกิจการโรงงาน ซึ่งเป็นการยากที่ฝ่ายผู้ได้รับความเสียหายจะนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ เพราะข้อมูลด้านเทคนิคส่วนใหญ่จะอยู่ที่บริษัทผู้ประกอบการ เช่น ข้อมูลกลไกการทำงานของรถยนต์ที่มีข้อบกพร่อง การได้รับสารเคมีจากการประกอบกิจการโรงงานจนทำให้มีผลกระทบต่อสุขภาพ การผ่าตัดหรือการสั่งยาที่ผิดพลาดจนทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิต การตอกเสาเข็มจนทำให้บ้านมีรอยร้าว การพิสูจน์ค่าความแข็งแรงของคอนกรีต หรือการพิสูจน์เรื่องของปุ๋ยปลอม เป็นต้น การพิสูจน์สิ่งเหล่านี้ถ้าใช้ระบบกล่าวหาผู้เสียหายหรือโจทก์จะต้องเป็นผู้มีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำละเมิดของจำเลย แต่ถ้าใช้ระบบไต่สวนการค้นหายานหลักฐานส่วนใหญ่เป็นพยานหลักฐานของศาลที่ศาลมีอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบถึงความผิดของจำเลย

เมื่อพิจารณาหลักในการรับฟังพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 104 โดยกำหนดให้ศาลมีอำนาจเต็มที่ในอันที่จะวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบนั้นจะเกี่ยวกับประเด็นและเป็นอันเพียงพอให้เชื่อฟังเป็นยุติได้หรือไม่แล้วพิพากษาคดีไปตามนั้น ในการวินิจฉัยว่าพยานบอกเล่า หรือบันทึกถ้อยคำที่ผู้ให้ถ้อยคำมีได้มาศาล หรือบันทึกถ้อยคำจะมีน้ำหนักให้เชื่อได้หรือไม่เพียงใดนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังโดยคำนึงถึงสภาพ ลักษณะและแหล่งที่มาของพยานบอกเล่าหรือบันทึกถ้อยคำนั้นด้วย เห็นได้ว่าเป็นการพิจารณาในระบบกล่าวหาศาลมีอำนาจที่จะรับฟังพยานหลักฐานของโจทก์และจำเลยได้ตามที่ได้นำเสนอต่อศาลโดยเฉพาะพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องศาลจะไม่รับฟังก็ได้ แต่ถ้าจะรับฟังก็ต้องรับฟังด้วยความระมัดระวังโดยจะต้องพิจารณาถึงสภาพ ลักษณะและแหล่งที่มาของพยานหลักฐานด้วยว่าน่าเชื่อถือและสามารถรับฟังได้หรือไม่ ซึ่งกรณีการพิจารณาคดีแพ่งนั้นมีลักษณะสอดคล้องกับคดีอาญา แม้คดีอาญาจะเป็นรูปแบบของระบบการพิจารณาถึงไต่สวนก็ตาม ก็ยังมีรูปแบบการรับฟังพยานหลักฐานที่คล้ายคลึงกับคดีแพ่ง ซึ่งกำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงอย่างพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227) นอกจากนั้นในการรับฟังพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่อง ได้แก่ พยานบอกเล่า พยานขัดทอด พยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน หรือพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการอื่นอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดี หรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน และพยานหลักฐานประกอบนั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานอื่นที่รับฟังได้ และมีแหล่งที่มาเป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่ต้องการพยานหลักฐานประกอบนั้น ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานอื่นที่ไปประกอบมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227/1) จากหลักเกณฑ์ของการชั่งน้ำหนักของศาลในระบบการพิจารณาคดีแบบกล่าวหานั้นพยานหลักฐานจะต้องมีแหล่งที่มาที่เป็นอิสระและจะต้องเป็นพยานหลักฐาน

โดยตรงที่ได้เห็น ได้ยินหรือทราบข้อความเกี่ยวข้องในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง จึงจะสามารถรับฟังได้ จากกรณีข้างต้นเห็นว่าการรับฟังพยานหลักฐานในระบบกล่าวหาแม้จะเป็นสิทธิของคู่ความในอันที่จะเสนอพยานหลักฐานใดก็ได้ที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับประเด็นในคดี (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 85) แต่กฎหมายให้อำนาจศาลในการรับฟังพยานหลักฐานได้ จึงทำให้การรับฟังพยานหลักฐานในระบบกล่าวหาเป็นอำนาจของศาลในอันที่จะรับฟังพยานหลักฐานส่วนจะเชื่อหรือไม่เป็นอีกกระบวนการหนึ่งในการชี้หน้าพยานหลักฐาน โดยมีได้มีบทบัญญัติกฎหมายใดบังคับให้ศาลจะต้องรับฟังโดยเฉพาะถ้าเป็นพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องศาลจะต้องใช้ดุลพินิจชี้หน้าพยานหลักฐานด้วยความระมัดระวังจะฟังเป็นยุติไม่ได้ ถ้าไม่มีพยานหลักฐานอื่นประกอบ ทั้งนี้ เนื่องจากลักษณะการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมจะมีลักษณะเป็นการต่อสู้คดีระหว่างคู่ความซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา และด้วยเหตุนี้การพิจารณาในศาลยุติธรรมจึงมีลักษณะเป็นการต่อสู้โต้แย้งกันด้วยวิธีสืบพยาน หักล้างกันระหว่างคู่ความต่อหน้าผู้พิพากษา (a trial by verbal battle หรือ oral adversary trial) (ศาลปกครอง, ออนไลน์, 2556) แต่ระบบไต่สวนในกระบวนการพิจารณาคดีปกครองจะมีหลักการที่สำคัญว่าศาลมีส่วนสำคัญในการค้นหาความจริงและมีอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้เองโดยเฉพาะเอกสารจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระของคดี เมื่อศาลในระบบไต่สวนเรียกพยานหลักฐานมาแล้วจึงไม่มีบทบัญญัติตัดพยานหรือพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่อง ดังเช่นที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการรับฟังพยานบอกเล่า พยานขัดทอด พยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้านหรือพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการอื่น ที่ศาลจะต้องรับฟังพยานหลักฐานโดยตรงเท่านั้น จะรับฟังพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องไม่ได้ เว้นเสียแต่ว่ามีพยานหลักฐานอื่นที่รับฟังได้และมีแหล่งที่มาเป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่ต้องการพยานหลักฐานประกอบนั้น ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานอื่นที่ไปประกอบมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย ซึ่งเป็นสาระสำคัญในระบบกล่าวหา เพราะระบบกล่าวหาพยานหลักฐานที่นำเสนอต่อศาลเป็นพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบ (Adduce Evidence) แต่ระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนนั้นพยานหลักฐานส่วนใหญ่ศาลใช้อำนาจเรียกมาเป็นพยาน ศาลจึงต้องรับฟังจะรับฟังด้วยความระมัดระวังไม่ได้กรณีนี้ถือว่าเป็นสาระสำคัญในระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน เพราะพยานหลักฐานที่ศาลเรียกมาเป็นพยานในการพิจารณาคดีนั้นเป็นพยานหลักฐานที่มีแหล่งที่มาที่เป็นอิสระโดยไม่มีอคติต่อผลการพิสูจน์ความจริง และเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องแสวงหาพยานหลักฐานและตรวจสอบพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องอย่างรอบคอบและรอบด้านเพื่อค้นหาความจริง

ในส่วนการรับฟังหลักฐานของศาลปกครอง ได้กำหนดไว้ในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 หมวด 4 การรับฟังพยานหลักฐานโดยให้คู่กรณีฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ๆ เพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตนมีหน้าที่เสนอพยานหลักฐานต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงดังกล่าวในเบื้องต้น เว้นแต่ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้จักอยู่ทั่วไป หรือซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้ หรือซึ่งศาลเห็นว่าคู่กรณี

อีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว หรือพยานหลักฐานนั้นอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานทางปกครอง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลอื่น (ข้อ 64) โดยให้ศาลมีดุลพินิจที่จะรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาตามกระบวนการพิจารณาโดยไม่จำกัดเฉพาะที่เสนอโดยคู่กรณี แต่พยานหลักฐานนั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่คู่กรณีผู้มีส่วนได้เสียมีโอกาสขอตรวจดู ทราบ และแสดงพยานหลักฐานเพื่อยืนยันหรือหักล้าง (ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 65)

นอกจากนั้นยังให้อำนาจศาลปกครองในการรับฟังพยานบอกเล่าประกอบพยานหลักฐานอื่น (ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 68) เมื่อศาลเห็นว่า

- 1) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมการบอกเล่า พยานบอกเล่านั้นมีความน่าเชื่อถือ หรือ
- 2) มีเหตุจำเป็นเนื่องจากไม่สามารถนำบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาให้ถ้อยคำเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่านั้น

เห็นได้ว่าการรับฟังพยานหลักฐานของศาลปกครองนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญาและคดีแพ่งที่ไม่มีข้อพิพาท ซึ่งสามารถเทียบเคียงได้กับวิธีพิจารณาคดีอาญาในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law System เพราะในประเทศเหล่านี้มีความเชื่อว่าคดีแพ่งในศาลยุติธรรมเป็นข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชน ผู้พิพากษาจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีบทบาทในคดีมากไปกว่าการกำกับดูแลกระบวนการพิจารณาของรัฐไม่มีประโยชน์ได้เสียในคดีแพ่งระหว่างเอกชนกับเอกชน นอกจากหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้ผู้พิพากษาหรือศาลจะต้องเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเท่านั้น แต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญารัฐมีผลประโยชน์โดยตรงเกี่ยวกับการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย (Law Enforcement) เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม (Public Order) ดังนั้นในคดีอาญานักกฎหมายในกลุ่มประเทศ Civil Law System จึงเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องใช้ระบบไต่สวนที่ผู้พิพากษาจะต้องมีบทบาทสำคัญ (Active Role) ในการดำเนินคดีทางอาญา ซึ่งเป็นเหตุผลเดียวกันกับเหตุผลที่ใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีปกครอง (ศาลปกครอง, ออนไลน์, 2556) เมื่อพิจารณาระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 มีความสอดคล้องกับระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวน เพราะศาลปกครองมีอำนาจในการแสวงหาความจริงได้จากการมีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้คู่กรณี หน่วยงานทางปกครอง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องส่งเอกสารหรือพยานหลักฐานให้แก่ศาลได้ (ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 54) ซึ่งเป็นอำนาจที่สอดคล้องกับระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนที่ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงนอกเหนือจากการเสนอพยานหลักฐานโดยคู่กรณีเท่านั้น

การรับฟังพยานหลักฐานของศาลรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 การพิจารณาคดีให้ใช้ระบบไต่สวนโดยให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกประเภท เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติห้ามรับฟังไว้โดยเฉพาะ ไม่ว่าการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นจะมีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการ หรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ถ้าศาลได้ให้โอกาสแก่คู่กรณีในการนำเสนอพยานหลักฐานหักล้างแล้ว ก็ให้ศาลรับฟังได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้นในคดีนั้น (มาตรา 27 วรรคแรก) และศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้หน่วยงานของรัฐหรือพนักงานสอบสวน ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้ (มาตรา 27 วรรคสาม)

การพิจารณาคดีในระบบกฎหมายของต่างประเทศ

รัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่บัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในหมวด 9 ว่าด้วยฝ่ายตุลาการ มาตรา 92-93 (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2551, หน้า 66) และรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐได้กำหนดหลักการค้นหาความจริงโดยการไต่สวน (Untersuchungsgrundsatz) ได้รับการรับรองไว้ในมาตรา 26 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดว่าข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานใดควรจะนำเข้าสู่การพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการค้นหาความจริงแห่งคดีและถือเป็นหน้าที่ที่ศาลจะต้องกระทำทุกอย่างในขอบอำนาจของตนเพื่อให้ความจริงแห่งคดีปรากฏขึ้นโดยศาลไม่ผูกพันอยู่กับคำร้องของผู้มีส่วนร่วมในคดีและยังไม่ผูกพันกับข้อเท็จจริงที่เป็นฐานในการพิจารณาพิพากษาคดีตามหลักอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีของคู่ความ (Dispositionsgrundsatz) แต่เป็นกระบวนการพิจารณาคดีตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด (Offizialgrundsatz) ดังนั้นจึงเป็นอำนาจของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา รับฟังพยานหลักฐาน และคำพิพากษาว่าจะให้ยุติกระบวนการพิจารณาหรือไม่ (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2545, หน้า 28-72) ในระบบการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญไทยก็เช่นเดียวกันที่มีอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานตามหลักอำนาจเหนือวัตถุแห่งคดีของคู่ความ แม้การพิจารณาคดีจะมีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการหรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ถ้าศาลได้ให้โอกาสแก่คู่กรณีในการนำเสนอพยานหลักฐานหักล้างแล้ว ก็ให้ศาลรับฟังได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้นในคดีนั้น

ถ้าพิจารณาถึงต้นแบบของระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนของศาลปกครองสูงสุด (สภาแห่งรัฐ-Conseil d'Etat) สาธารณรัฐฝรั่งเศสจะเห็นว่าการแสวงหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยเรียกว่า “อำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลปกครอง” (Pouvoirs d'instruction) การแสวงหาข้อเท็จจริงจากคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ และคำให้การเพิ่มเติม และหากศาลปกครองเห็นว่าจำเป็นต้องค้นหาพยานหลักฐานอื่นเพิ่มเติมนอกเหนือจากพยานหลักฐานที่แต่ละฝ่าย

ได้ยื่นไว้ในสำนวน ศาลปกครองก็มีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้จากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือพยานหลักฐานอื่นตามความเหมาะสม (ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา R 611-1 ถึงมาตรา R 626-4 ของบรรพ 6 (ว่าด้วยเรื่องการแสวงหาข้อเท็จจริง) แห่งประมวลกฎหมายว่าด้วยกระบวนยุติธรรมทางปกครอง) ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะของการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน (ศาลปกครอง, ออนไลน์, 2556)

นอกจากนี้ยังมีอำนาจพิจารณาและสั่งการเพื่อมิให้มีการลงนามในสัญญาทางปกครองได้ทันทีเพื่อมิให้มีการเพิกถอนในภายหลังและเพื่อมิให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมาก ศาลมีอำนาจสั่งให้ฝ่ายปกครองส่งเอกสารหลักฐานหรือศาลจะไต่สวนพยานหลักฐานใด ๆ ได้ก่อนที่จะเกิดความเสียหายขึ้น (มาร์ติน, 2544, หน้า 5) ในถ้าข้อเท็จจริงยังไม่ชัดเจนคู่กรณีหรือทนายความอาจยื่นคำขอแถลงเพิ่มเติม รวมทั้งประธานหรือหัวหน้าคณะตุลาการมีสิทธิที่จะตั้งคำถามให้คู่กรณีแถลงพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อให้คู่กรณีนำพยานหลักฐานมาเบิกความในภายหลังได้ (มาร์ติน, 2544, หน้า 25)

บทสรุป

การรับฟังพยานหลักฐานในระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนของศาลยุติธรรม ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติที่แตกต่างกันบนพื้นฐานของระบบการพิจารณาคดี แต่ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ยังมีบทบัญญัติไม่สอดคล้องกับระบบการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนโดยเฉพาะที่บัญญัติไว้ในข้อ 68 เพราะเป็นการบัญญัติสอดคล้องกับหลักกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ใช้อำนาจของศาลยุติธรรมเป็นระบบการพิจารณาคดีถึงไต่สวนที่ให้อำนาจศาลในการรับฟังพยานบอกเล่า ซึ่งถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการหนึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อบทบัญญัติระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 65-68 บัญญัติไว้เช่นนั้นเห็นว่ายังไม่สอดคล้องกับการพิจารณาคดีของศาลปกครองที่ใช้ระบบไต่สวน ซึ่งควรบัญญัติให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 จะมีความเหมาะสมและตรงตามรูปแบบของการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมากกว่า เพราะศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง แม้จะเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

เห็นควรให้ปรับปรุงระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2543 ข้อ 68 ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561 มาตรา 27 เพราะเป็นศาลที่ใช้ระบบไต่สวนเช่นเดียวกันโดยให้ยกเลิกข้อความเดิมและ

วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี

ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 เดือนตุลาคม ถึง ธันวาคม 2566

ใช้ข้อความดังต่อไปนี้แทนว่า “ให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้ไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกประเภท เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติห้ามรับฟังไว้โดยเฉพาะ ไม่ว่าการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นจะมีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอนวิธีการหรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ถ้าศาลได้ให้โอกาสแก่คู่กรณีในการนำสืบพยานหลักฐานหักล้างแล้ว ก็ให้ศาลรับฟังได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้นในคดีนั้น”

บรรณานุกรม

กุลพล พลวัน. (2546). *การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยที่มี*

ผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

<http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/multim/jindex/5-13/Image/5-13-34.pdf>

[2566, 26 มิถุนายน].

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. (2478). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 52, หน้า 723.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2561. (2561).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135, ตอนที่ 12 ก, หน้า 13-14.

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.2559. (2559). *ราชกิจจานุเบกษา*.

เล่ม 133, ตอนที่ 86, หน้า 3.

มาร์ติน, เอ็ม ฟิลลิป. (2544). ระบบวิธีพิจารณาคดีปกครองของประเทศฝรั่งเศส. *วารสารวิชาการ*

ศาลปกครอง, 1(3), หน้า 1-36.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2545). หลักเกณฑ์สำคัญเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญในสหพันธ์สาธารณรัฐ

เยอรมัน. *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*, 4(12), หน้า 28-72.

ศาลปกครอง. (2556). *กระบวนการพิจารณาแบบไต่สวน* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก:

https://www.admincourt.go.th/admincourt/site/02judicial.html?page=02judicial_750

[2565, 26 มิถุนายน].

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2551). *กฎหมายพื้นฐาน (Basic Law) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี*.

กรุงเทพฯ: พี.เพรส.